

Nr 117.

Ankom till Riksdagens kansli den 6 maj 1913 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande föreskrifter i fråga om upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

(2:a Avd.)

I en till Riksdagen den 14 mars 1913 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 174, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen besluta,

dels att de föreskrifter, som av 1909 års Riksdag meddelats att lända till efter rättelse vid upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen, må, i den mån samma föreskrifter återfinnas i 8 och 19 mom. av Kungl. Maj:ts i ämnet utfärdade nådiga kungörelse den 18 juni 1909, erhålla följande ändrade lydelse, att gälla från tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes:

8. Lägenhetsinnehavaren skall vara skyldig att från och med sextonde besittningsåret för lägenheten erlægga en årlig avgift, som bestämmes vid upplåtelsen och sättes till 3.6 för hundra av dels det kapitalvärde lägenheten anses äga vid tiden för upplåtelsen, vilket värde för ouppodlad och obebyggd lägenhet dock ej må sättas högre än till 20 kronor för hektar, impedimenter oberäknade, dels ock den odlingshjälp, som, på sätt nedan sägs, kommer att utgå till lägenhetsinnehavaren.

Innehavare av lägenhet, för vilken enligt tidigare bestämmelser den årliga avgiften beräknats jämväl med hänsyn till den rätt till byggnadsvirke, varom nedan förmäles, skall för framtiden erhålla den nedsättning i avgiftsbeloppet, som motsvarar räntan, beräknad efter 3.6 för hundra, å värdet av byggnadsvirket.

19. Innehavare av skogstorp, som väl hävdad detsamma, skall äga att vid utgången av löpande fardagsår erhålla torpet på arrende under femtio år med rätt att tillgodonjuta enligt föregående upplåtelse möjligen återstående frihetsår.

Har innehavare av skogstorp erhållit torpet på arrende under femtio år, skall han äga rätt att av allmänna medel erhålla — utöver honom jämlikt äldre bestämmelser tillkommande statsbidrag å femhundra kronor — ytterligare tvåhundra-femtio kronor eller sålunda tillhoppa sjuhundra-femtio kronor. Av sistnämnda belopp skall, i den mån detsamma icke redan uppburits, utbetalas tredjedelen, då torpets uthusbyggnad är färdig och godkänd, tredjedelen, då manbyggnaden är färdig och godkänd, samt återstoden, då minst en hektar jord, som vid tiden för innehavarens tillträde varit ouppodlad, är bruten och försvarligt hävdad såsom åker.

Beträffande arrende, som i detta mom. avses, skola i övrigt uti tillämpliga delar lända till efterrättelse de bestämmelser, som i denna kungörelse meddelats angående odlingslägenheter; ägande domänstyrelsen att i fråga om upplåtelsevillkoren föreskriva erforderliga jämkningar;

dels och att innehavare av skogstorp, vilken ej erhållit torpet på arrende, skall äga att av honom tillkommande statsbidrag å femhundra kronor uppbära hälften, då torpets uthusbyggnad är färdig och godkänd, samt återstoden, då manbyggnaden är färdig och godkänd.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande förslag, får utskottet hänvisa till förberörda protokollsutdrag.

Motion.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft en inom Första kammaren av herr *Rosén* väckt motion, nr 122, däri hemställts, att Riksdagen måtte besluta, dels att mom. 19 i Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 18 juni 1909 angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen skall erhålla följande lydelse:

19. Innehavare — — — frihetsår.

Har innehavare av skogstorp erhållit torpet på arrende under femtio år, skall han äga rätt att av allmänna medel erhålla — utöver honom jämlikt äldre bestämmelser tillkommande statsbidrag å femhundra kronor — ytterligare tvåhundra-femtio kronor eller sålunda tillhoppa

sjuhundrafemtio kronor. Av sistnämnda belopp skall, i den mån det samma icke redan uppburits, utbetalas *två tredjedelar i den mån arbetet fortskrider, och återstoden, då torpets åbyggnader äro färdiga och godkända samt minst en hektar jord*, som vid tiden för innehavarens tillträde varit ouppodlad, är bruten och försvarligt hävdad såsom åker.

Beträffande — — — jämkningar;

dels ock, att innehavare av skogstorp, vilken ej erhållit torpet på arrende, skall äga att av honom tillkommande statsbidrag å femhundra kronor uppbära *två tredjedelar i den mån arbetet fortskrider, och återstoden, då torpets åbyggnader äro färdiga och godkända*.

Till stöd för motionen har anförts följande:

»I Kungl Maj:ts nådiga proposition, nr 174, angående vissa ändringar i gällande föreskrifter i fråga om upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen m. m. föreslås bland annat, att innehavare av skogstorp på arrende skall äga rätt att av allmänna medel erhålla tillhoppa 750 kronor, varav tredjedelen utbetalas, då torpets uthusbyggnad är färdig och godkänd, tredjedelen, då manbyggnaden är färdig och godkänd, samt återstoden, då minst en hektar jord, som vid tiden för innehavarens tillträde varit ouppodlad, är bruten och försvarligt hävdad såsom åker.

I allmänhet är det fullständigt obemedlade personer, som söka och erhålla dylika lägenheter. Det finnes gott-om duktiga arbetare med lust att bryta och odla kronojord, men därest svårigheterna, som sannernligen äro stora nog, ej skola bli alldeles oöverkomliga, är det nödvändigt att så långt möjligt är underlätta dessa fattiga människors strävan att ej blott kunna skapa ett eget hem, utan även behålla detsamma.

Min avsikt är icke att föreslå någon höjning av det kontanta bidrag eller rättare län, som av allmänna medel skall utgå, ehuru en ökning vore väl motiverad. Däremot synes det vara av vikt, att den föreslagna ordningen för dessa medels utbetalande ändras.

Vid 1912 års riksdag väckte jag en motion, nr 80, angående åtgärder för underlättande av jordupplåtelser å kronomark i Norrland. Därå framhölls bland annat, att kronotorpare funnes, som icke utfått någon del av statsbidraget, ehuru de uppfört både ladugård och boningshus samt odlat jord, men att detta förhållande sannolikt berodde på en alltför sträng tolkning av gällande bestämmelser.

Såsom ett exempel på huru det för närvarande tillgår, ber jag att få anföra följande.

Vid besök sistlidet år hos en kronotorpare i en lappmarkssocken fann jag, att denne uppfört en manbyggnad av timmer på stoppstenar,

innehållande kök, kammare och förstuga, men endast köket var inrett. Han hade uppfört en provisorisk uthusbyggnad samt brutit och odlat något mer än en halv hektar, varpå växte potatis och havre. Då följaktligen varken uthus- eller manbyggnaden var färdig och ej heller tillräckligt stor areal brutits och hävdats såsom åker, hade ingen del av statsbidraget utfallit.

Enligt egen uppgift hade torparen utfört allt arbete under en tid av 8 à 9 månader utan någon som helst hjälp. För att kunna livnära sig själv och familjemedlemmarna — hustru och tre små barn — under denna tid, hade han varit hänvisad till skuldsättning. Men han hade också nödgats köpa spik, tegel, järnspis, fönsterglas o. d., allt på kredit. Härigenom hade dessa varor givetvis betingat ett långt högre pris, än fallet varit, om han kunnat betala åtminstone en del kontant. Mannen hade goda förhoppningar att kunna reda sig på torpet, men han var bekymrad för de skulder, han åsamkat sig, och vilka han icke kunde i någon mån betala, förrän en del av statsbidraget utfölle. Dessförinnan hade han emellertid mycket arbete att utföra.

Samma förhållande har jag varit i tillfälle iakttaga även på andra håll. Det är endast med umbäranden och försakelser av till och med det allra nödvändigaste och genom ett arbete, vars intensitet stundom gränsar till det otroliga, som dessa pionärer kunna kämpa sig fram under den första tiden." Givet är också, att dessa nybyggare till stor del äro beroende av affärsmännens välvilja och förmåga att hålla dem kredit.

Torparen kan icke börja med att bygga uthuset färdigt, så att han utfär första tredjedelen, ty han måste ha någonstans att bo. Han kan ej heller bygga boningshuset fullt färdigt, ty han behöver även ladugård. Och han måste även bryta mark och odla densamma för att få någon avkastning av jorden. Följden blir i regel den, att allt göres halvfärdigt på jämförelsevis kort tid, men så länge intet är fullt färdigt, får han icke ut några pengar. Härav tvingas torparen ut att skaffa sig arbetsförtjänst på annat håll, varigenom torpet försummas och ej på många år blir iståndsatt.

En avsevärd lättnad skulle beredas torparna och arrendatorerna, om statsbidraget utbetalades i mån av arbetets fortgång. Någon fara för, att ett sådant medgivande skulle missbrukas, torde icke föreligga. Det arbete, som nedlägges på torpet för att detta skall komma i sådant skick, som kontraktet föreskriver, torde i varje fall böra taxeras avsevärt högre än statsbidraget. Och genom revirförvaltaren utövas ju från

statens sida kontroll däröver, att penningar icke ens till någon del förskottsvis utbetalas.»

Nu föreliggande förslag till ändringar i gällande föreskrifter i fråga om upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen m. m. grundar sig å ett av de av chefen för jordbruksdepartementet, jämlikt nådigt bemyndigande den 20 januari 1911, tillkallade sakkunniga för utredning av egnahemsfrågan den 31 december 1912 avgivet betänkande. Syftet med de i propositionen föreslagna ändringarna är *dels* att nedbringa de i förhållande till lägenhetsinnehavarnas ekonomiska ställning alltför betungande årliga avgifter, som från och med det sextonde besittningsåret författningsenligt skola av lägenhetsinnehavarna utgöras, *dels ock* att bereda vissa lättnader och fördelar, särskilt i avseende å åtnjutande av statsbidrag, åt innehavarna av de enligt äldre författningar upplåtna skogstorpen. I förstnämnda hänseende föreslås sålunda, att vid bestämmandet av det kapitalvärde, efter vilket de årliga avgälderna skola utgå, icke såsom hittills skett skall medräknas värdet av de skogsprodukter, som lägenhetsinnehavarna från kronans mark erhålla i form av virke för nödiga byggnaders uppförande, ävensom i överensstämmelse härmed, att de som innehava odlingslägenheter enligt äldre kontrakt och förty äro skyldiga att erlægga avgäld efter ett kapitalvärde, vid vars bestämmande jämväl inräknats värdet av byggnadsvirket, för framtiden skola erhålla den lindring i avgälden, som motsvarar räntan å virkets värde. För innehavare av skogstorp föreslås i mom. 19 *dels* den lättnaden, att de, om de så önska, skola äga rätt att redan vid utgången av löpande fardagsår — icke såsom förut först vid frihetsårens utgång — övertaga torpet på arrende under 50 år i enlighet med de bestämmelser, som gälla angående odlingslägenheter, samt därvid tillgodonjuta möjligen återstående frihetsår, *dels ock* den fördelen, att de i händelse av dylik arrendeupplåtelse såväl i avseende å storleken av det dem tillkommande statsbidraget som ock beträffande ordningen för nämnda bidrags utgående skola likställas med innehavare av odlingslägenheter, d. v. s. utom det enligt äldre bestämmelser till dem utgående statsbidraget å 500 kronor erhålla ytterligare ett bidrag av 250 kronor eller sålunda tillhoppa 750 kronor, vilket belopp, i den mån detsamma icke redan uppburits, skall utbetalas med en tredjedel, då torpets uthusbyggnad är färdig och godkänd, en tredjedel, då manbyggnaden på lika sätt godkänts, samt återstoden, då viss närmare angiven odlingsskyldighet behörigen fullgjorts. Slutligen föreslås, för att understödja jämväl sådana skogstorpäre, vilka icke enligt vad

Utskottet.

ovan sagts erhållit torpen å arrende, i deras strävan att snarast möjligt få torpen bebyggda, ett särskilt stadgande därom, att dylika torpare skola äga rätt att utfå dem tillkommande statsbidrag å 500 kronor i två lika stora poster, den ena efter uthusbyggnadens och den andra efter manbyggnadens fullbordande.

De av Kungl. Maj:t sålunda föreslagna ändrade bestämmelserna i fråga om avgäldernas fastställande samt skogstorparnas ställning och villkor måste enligt utskottets mening anses innebära icke oväsentliga förbättringar i förhållande till de i berörda hänseenden nu gällande föreskrifterna. Då utskottet emellertid med hänsyn till de svårigheter, med vilka de ifrågavarande lägenhetsinnehavarna och skogstorparna i allmänhet hava att kämpa, livligt behjärtar önskvärheten av att från statsmakternas sida intet underlåtes, som kan vara ägnat att befrämja deras rätt och bästa, har utskottet, som visserligen icke funnit någon anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag i och för sig, ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke, på sätt i den av herr Rosén väckta motionen i avseende å skogstorparna hemställts, vissa lättnader, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, skulle i fråga om ordningen för statsbidragets utgående kunna beredas såväl skogstorpare som lägenhetsinnehavare. Såsom motionären påpekar, måste det nämligen för personer, vilka såsom merendels ifrågavarande skogstorpare och lägenhetsinnehavare befinna sig i en synnerligen svag ekonomisk ställning, mången gång vara förenat med betydande svårigheter att kunna fullgöra den byggnads- och odlingsskyldighet, som för närvarande förutsättes, för att de över huvud taget skola komma i åtnjutande av någon del av det för dem beräknade statsbidraget. I allmänhet torde det, såsom motionären anmärker, förhålla sig så, att torp- och lägenhetsinnehavarna, sedan uthus- och manbyggnad helt provisoriskt hoptimrats, äro nödsakade att, ehuru byggnaderna ännu icke befinna sig i det skick, att de kunna vederbörligen avsynas och godkännas, ägna hela sin arbetskraft åt att bryta och uppodla mark för att erhålla någon avkastning av jorden och därigenom de nödvändigaste medlen till sitt livsuppehälle. Följden av att byggnadsarbetena sålunda avbrytas, medan husen ännu befinna sig i halvfärdigt skick, är givetvis, att vederbörande icke, kanske på mycket länge, kunna komma i åtnjutande av någon del av statsbidraget och därigenom mången gång råka i ett ekonomiskt betryck, som måhända med ändamålsenligare bestämmelser i fråga om ordningen för statsbidragets utbetalande icke behövt komma i fråga. I likhet med motionären håller utskottet före, att en avsevärd lättnad skulle beredas vederbörande torp-

och lägenhetsinnehavare, därest nu ifrågavarande bestämmelser ändrades därhän, att statsbidraget, åtminstone till någon del, finge utbetalas i mån av arbetets fortgång, oavsett huruvida någon av byggnaderna ännu blivit behörigen godkänd eller huruvida den föreskrivna odlingskyldigheten helt fullgjorts.

Då emellertid motionärens förslag avser och av formella skäl allenast kunnat avse beredande av dylik förmån åt skogstorparna, men i sakens natur torde ligga, att innehavare av odlingslägenheter i förevarande hänseende icke böra bliva sämre ställda än dessa, samt härtill kommer, att ett stadgande med den av motionären föreslagna innebörden torde nödvändig göra närmare bestämmelser rörande ordningen för och kontrollen över statsbidragens utbetalande, har utskottet, som efter vad ovan sagts visserligen till fullo sympatiserar med motionärens tankegång, likväl icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, sådan densamma föreligger, utan funnit sig böra inskränka sig till att, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, i anledning av motionen förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande av sådan ändring i gällande föreskrifter i fråga om ordningen för utbetalande av statsbidrag åt skogstorpare och lägenhetsinnehavare, att densamma må åtminstone delvis kunna i mån av byggnads- och odlingsarbetets fortgång till vederbörande utbetalas, oberoende därav att varken uthus- eller manbyggnad blivit färdig och behörigen godkänd eller föreskrivet odlingsarbete helt fullgjorts.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må av Riksdagen bifallas, och

2) att Riksdagen, i anledning av den av herr Rosén väckta motionen, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande föreskrifter i fråga om ordningen för utbetalande av statsbidrag till innehavare av torp och odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen, att statsbidraget må, åtminstone till någon del, kunna i mån av byggnads- och odlingsarbetets fortgång till vederbörande utbe-

talas, oberoende därav, att varken uthus- eller manbyggnad blivit behörigen godkänd eller föreskrivet odlingsarbete helt fullgjorts.

Stockholm den 6 maj 1913.

På jordbruksutskottets vägnar:

GÖSTA TAMM.

Närvarande: herrar Tamm, Odelberg, frih. De Geer, Paulson, Fahlén, Ericsson, Lundell, Nilsson i Kabbarp, Kronlund, Linders, Hellström, greve Wachtmeister, Jonsson, Lundström, Ekerot och Bosson.
